

ANTIKVARISK FÖRUNDERSÖKNING

Kv. Sperlingens Backe 45, Stureplan 2

2014-06-30

Kv. Sperlingens backe 45, Stockholm
Antikvarisk förundersökning 2014-06-30

Kv. Sperlingens backe 45, Stureplan 2

Antikvarisk förundersökning, 2014-06-30

Beställare: Sturegallerian AB

Den antikvariska förundersökningen är utförd av Nyréns arkitektkontor genom:
Fredrik Olsson, byggnadsantikvarie

Omslagsbild: Byggnaden sedd från Stureplan.

Innehållsförteckning

INLEDNING

Fastighetsdata	1
Bakgrund och syfte	1
Skydd	1
Kulturhistorisk klassificering	1

HISTORIK

Kvarteret	3
Byggnadshistorik	3
Arkitekterna	4
Konstruktion och fasader	5
Inre funktioner och utformning	7
Ombyggnadshistorik	9

BEVARANDESTATUS

Exteriör	10
Interiör	12

KULTURHISTORISKT VÄRDE

Metodbeskrivning	16
Dokumentvärden	16
Upplevelsevärden	16
Värdebärande byggnadsdelar och detaljer	17
Kulturhistoriskt värdefulla delar och detaljer	18

KÄLLFÖRTECKNING

Arkiv	25
Tryckta källor och litteratur	25

Inledning

Fastighetsdata

Fastighetsbeteckning: Sperlingens backe 45
Adress: Stureplan 2 (tidigare 6)
Byggår: 1896-1897
Byggherre: J.A. Bång
Arkitekt: Kasper Salin & Gustaf Lindgren
Byggmästare: Lars Larsson
Ursprunglig funktion: Bostadshus

Bakgrund och syfte

Nyréns Arkitektkontor har på uppdrag av Sturegallerian AB genomfört en antikvarisk förundersökning i kv. Sperlingens Backe nr. 45. Arbetet har utförts av byggnadsantikvarie Fredrik Olsson. Fotografier, om ej annat anges, är tagna av Nyréns Arkitektkontor.

Skydd

Fornlämningar

Hela kvarteret Sperlingens backe ligger inom fornlämning RAÄ 103. Enligt 2 kap. 12§ kulturminneslagen krävs tillstånd från länsstyrelsen för schaktning, grävning och andra ingrepp i mark.

Plan- och bygglagen

För alla kvarterets byggnader gäller varsamhetskrav och särskilda krav vid underhåll enligt 8 kap. 17 och 14§§ i plan- och bygglagen.

Miljöbalken

Stockholms innerstad med Djurgården (AB115) är av riksintresse för kulturmiljövården vilket regleras inom Miljöbalkens kap. 3. Riksintresset ska skyddas mot påtaglig skada, vilket innebär att områdets kulturhistoriska värden ska bevaras och skyddas från åtgärder som medför påtaglig negativ kulturmiljöpåverkan.

I Riksantikvarieämbetets riksintressebeskrivning Stockholms innerstad med Djurgården [AB 115] 1997-08-18 lyder motiveringen som följer;

Storstadsmiljö, präglad av funktionen som landets politiska och administrativa centrum sedan medeltiden och de mycket speciella topografiska och kommunikationsmässiga förutsättningarna för handel, samfärdsel och försvar. Utvecklingen inom stadsplane- och byggnadskonsten har fått särskilt tydliga uttryck med alla epoker från medeltiden till nutid väl representerade.

Kulturhistorisk klassificering

Fastigheten har av Stockholms Stadsmuseum klassificerats som av positiv betydelse för stadsbilden med ett visst kulturhistoriskt värde (gul klass).

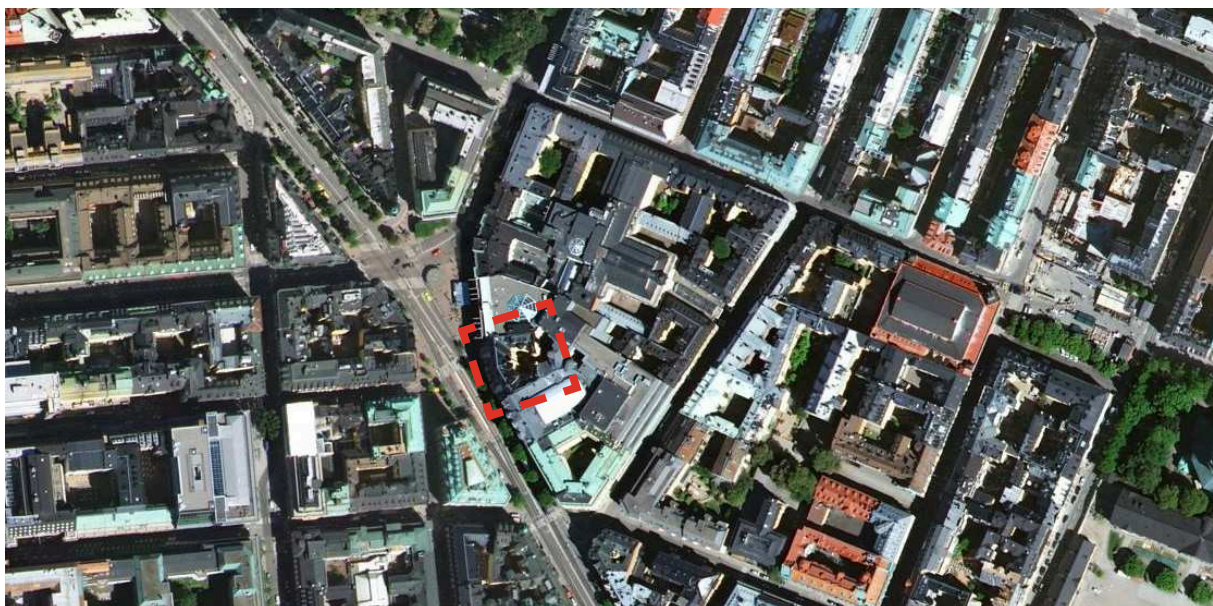
Kv. Sperlingens betydelse inom riksintresset

Med utgångspunkt från hur riksintresset definieras bedöms följande aspekter vara relevanta med avseende på Kv Sperlingens funktion inom ramen för riksintresset:

- 1600-talets starkt expansiva stad, med stadsplanestruktur, de offentliga rummen och bebyggelsen.
- Det stora reglerings- och utbyggnadsområdet på malmarna, med planstruktur, kyrkor, offentliga byggnader och bostäder.
- Det sena 1800-talets stadsbyggande med esplanadsystemet och gator av olika bredd och karaktär, och byggnader i bestämda hushöjder.
- Den täta och enhetliga stenstadsbebyggelsen.
- Kungsgatan som återspeglar stadsplanering och bebyggelseutvecklingen under 1900-talets inledande årtionden.
- Kontor, bankpalats, försäkringsbolag, varuhus och andra handelns och näringslivets byggnader.

Andra Stockholmska särdrag:

- Vyerna från viktiga utsiktspunkter, blickfång
- De tydligt avläsbara "årsringarna" i stadsväxten.
- Stadssiluetten med den begränsade hushöjden där i stort sett bara kyrktornen och offentliga byggnader tillåts höja sig över mängden.

Överst en satellitbild med den aktuella fastigheten markerad med en röd ram. Bild från Eniro.

Underst karta över kulturhistorisk klassificering i Stockholm med den aktuella fastigheten inom röd ram. Källa: Stockholms stadsmuseum.

Kv. Sperlingens backe 45, Stockholm
Antikvarisk förundersökning

Historik

Kvarteret

Kvarteret Sperlingens Backe har sitt namn efter generalmajoren Kaspar Otto Sperling (1596-1655). Sperling bosatte sig 1645 vid den västligaste delen av Riddargatan där han uppförde ett av stadsdelens första stenhus. Efter honom fick Riddargatans branta backe ner till dagens Birger Jarlsgatan, liksom även kvarteret norr därom, namnet Sperlingens backe. Det var ett stort kvarter som även inkluderade dagens kvarter Landbyska verket och Ladugårdsgrinden norr om Stureplan. Dagens form fick kvarteret först i och med tillkomsten av Birger Jarlsgatan och förlängningen Sturegatan vid slutet av 1800-talet. Under större delen av 1800-talet präglades kvarteret av träbebyggelse. Vid 1870-talets slut hade dock flera bostadshus i sten tillkommit vid Grev Turegatan. Från 1880-talet och några årtionden framåt bebyggdes kvarteret med flerbostadshus i påkostad nyrenässans och jugendbarock.

Byggnadshistorik

Sperlingens backe 45 uppförde åren 1896-1897 av byggmästaren J.A. Bång efter ritningar av Kasper Salin i samarbete med Gustaf Lindgren. Ritningarna som bilades till bygglov-sökan var dock signerade Edward Ohlsson, arkitekten bakom grannfastigheten Stureplan 4.

Byggnadens ursprungliga funktion var bostadshus. Våningsplanen anordnades efter den tidens rådande ideal med påkostade och rymliga lägenheter mot gatan och mindre lägenheter med enklare fast inredning in mot gården. Huvudtrapphuset ledde de boende upp till sina entréer medan tjänstefolk hänvisades till två mindre trapphus på innergården där de hade direkt åtkomst till lägenheternas kök och serveringsgång samt till källaren där livsmedelsförvaringen fanns.

Fasaden mot Stureplan, fotografi taget under 1910-talet. Ur SSM:s samlingar.

Bottenvåningen inrymde små butiker som nåddes via entrédörrar i respektive valvöppning. Denna typ av funktionsblandning var typiskt kring sekelskiftet och lämpade sig väl för den tidens småskaliga butiksverksamhet. Butikerna fick tillgång till lagerhållning i byggnadens inre och i gatuhusets källare.

1925 anpassades de undre våningarna för nya verksamheter. I samband med detta genomfördes flera större ombyggnader även i de övre planen och fastigheten moderniserades. Innergårdens utedass togs bort, lägenheterna fick istället vattenklosetter och badrum med badkar.

I bottenvåningens norra del ordnades restauranglokal med kök i byggnadens inre delar och vinkällare i våningen under. Söder om restaurangen inreddes en banklokal med ett depositionsvalv som upptog den forna innergården. Valvet krävde tjocka väggar av armerad betong för att förhindra inbrott. Under valvet fick de boende ytterligare hushållsförråd som kompensation för de ytor som restaurangen tog i anspråk. Innergården kom således att överbyggas i en våning, de mindre trapphusen i norr och söder kom istället att nås från våningen ovanför. De ursprungliga lanterninerna revs men nya tillkom på den nyuppförda överbyggnaden.

Kv. Sperlingens backe 45, Stockholm
Antikvarisk förundersökning

Svenska Turistföreningen (STF) hade länge kontor på första våningen. När de flyttade lämnade fastigheten de en inramad handmålad grafisk illustration över föreningens ökande medlemsantal sedan dess bildande 1885. Denna går att beskåda i första våningens södra lokaler.

1958 så genomgick fastigheten en omfattande fasadrenovering där den ursprungliga putsen knackades ner och ersattes av en slätputs. De kraftiga profilerna och fasadornamenten som var så viktiga under nyrenässansen ersattes av stilistiska tolkningar av den ursprungliga dekoren. Listverk av en enklare typ tillkom för vissa men byggnadens putskaraktär förändrades i och med denna fasadhyvling helt. Mot Stureplan och Birger Jarlsgatan fick byggnaden ett kopparklätt skärmtak.

Under 1990-talet genomgick fastigheten ett flertal renoverings- och ombyggnadsåtgärder. 1994 så knackades återigen den befintliga fasadputsen ned tillsammans med listverk och omfattningar och ersattes. Fasaderna omfärgades med en stenimiterande kalkfärg lik NCS 2005-Y20R. Fönsterpartierna mot Stureplan målades bruna för att efterlikna ek, NCS-koden uppgavs vara 3020-Y30R. Huvudentréns portparti som tidigare varit snedställt rätades upp och kom i linje med fasaden.

I samband med renoveringsarbetena under 1990-talet så kontoriserades våningarna 2, 3 och 4 vilket innebar slutet för fastighetens kontinuerliga funktion som bostadshus.

2007 så inreddes vindsvåningen och blev ljusa och moderna kontorslokaler.

Porträttfotografier av arkitekterna, till vänster Kasper Salin, till höger Gustaf Lindgren.

Arkitekterna

Kasper Salin drev under större delen av 1880-talet, tillsammans med studiekamraten Isak Gustaf Clason (1856 - 1930), ett arkitektkontor i Stockholm. Tillsammans med honom ritade han bland annat Östermalms saluhall som blev klar 1888, han stod bakom den komplicerade gjutjärnskonstruktionen av hallens pelare och tak. I Stockholm ritade han i huvudsak hyreshus, oftast i samarbete med Clason. Han hade även ett samarbete med sin yngre arkitektkollega Gustaf Lindgren (1863-1930). År 1898 utnämndes Kasper Salin till stadsarkitekt i Stockholm, han hade tjänsten till 1915, där han efterträddes av Sigurd Westholm.

Kasper Salins fick många uppdrag av bröderna Seth och Frans Kempe, två norrländska storföretagare vid sekelskiftet. Salin blev något av brödernas chefsarkitekt på 1890-talet. Bland annat ritade han arbetarbostäder på Norrbyskär, ett sågverkssamhälle i norra Ångermanland cirka 30 km söder om Umeå.

Kasper Salin har fått ge namn åt Sveriges mest prestigefyllda arkitekturpris, Kasper Salin-priset, som utdelades första gången 1962 till Markuskyrkan i Björkhagen, södra Stockholm, ritad av arkitekten Sigurd Lewerentz.

Gustaf Lindgren var elev vid Kungliga Tekniska högskolan 1881-85 samt vid Konstakademien 1885-87 och företog en studieresa till Tyskland, Italien och Frankrike 1888-90. Han anställdes 1887 i Överintendentsämbetet, blev 1890 biträdande arkitekt i Fångvårdsstyrelsen, utnämndes 1899 till hovintendent och 1905 till lärare i byggnadskonstens historia vid Tekniska högskolan.

Han ritade bland annat villor i Djursholm, Saltsjöbaden, Sala och Gävle. Han var också litterärt verksam; han skrev förutom tidskriftsartiklar och anmälningar reseskisserna Ett år i Italien (1896), medverkade i det av Erik Wilhelm Dahlgren utgivna verket Stockholm (1897) samt författade avdelningarna om byggnadskonsten i "Uppfinningarnas bok" (1898 års upplaga, del 1) och artiklar i andra upplagan av Nordisk familjebok.

Tillsammans samarbetade de båda med ritningar för, utöver Stureplan 2 1896-1897, bland annat Bellmansgatan 8, Stockholm 1887-1888 och Kommendörsgatan 29 - Artillerigatan 51, Stockholm (planer) 1887-1888.

Edward Ohlsson, född 1859, död 1925, var en svensk arkitekt vars bakgrund och utbildning är relativt o-omskriven. Hans roll i denna fastighet motiverar att han omnämns inom detta kapitel.

Olsson var flitigt anlitad under årtiondena kring sekelskiftet 1900. Ritningar till mer än ett tjugotal byggnader är signerade av honom och uppförda i Stockholms innerstad i huvudsak mellan 1880-talet och 1910-talet. I produktionen finns såväl bostadshus och villor som industribyggnader. Bland hans verk märks bland andra: Storgatan 36, Stockholm 1889-1890. Banérgatan 8 - Narvavägen 7 - Storgatan 50, Stockholm 1890-1891. Birger Jarlsgatan 19, Stockholm 1894-1895, fasader. Planer av C Kleitz. Inredning av apoteket Svanen, Birger Jarlsgatan 19, Stockholm 1908. Villa, Brahegatan 47-49, Stockholm 1899, ombyggnad. Östermalmsgatan 76 och 78, Stockholm 1902-1903.

Olsson tog även fram ritningar till de två gårdsflyglarna som flankerar Freys hyrverk vid Grev Turegatan 11.

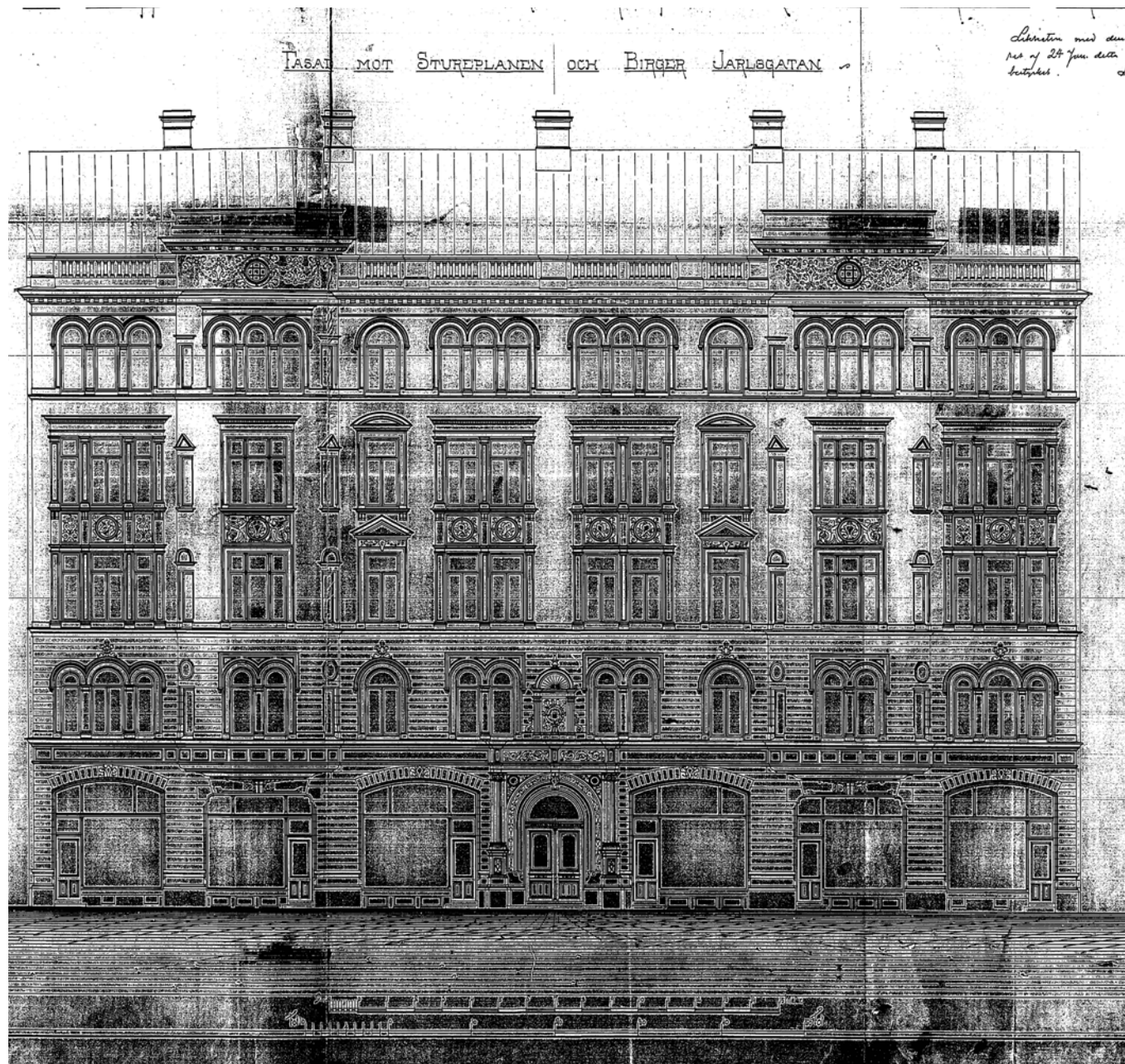
Konstruktion och fasader

Byggnaden uppfördes som ett bostadshus med en kringbyggd gård. Konstruktionen bestod av bärande tegelmurar med bjälklag av betong våningarna emellan. Grunden av kallmurad granit lades på pålad mark.

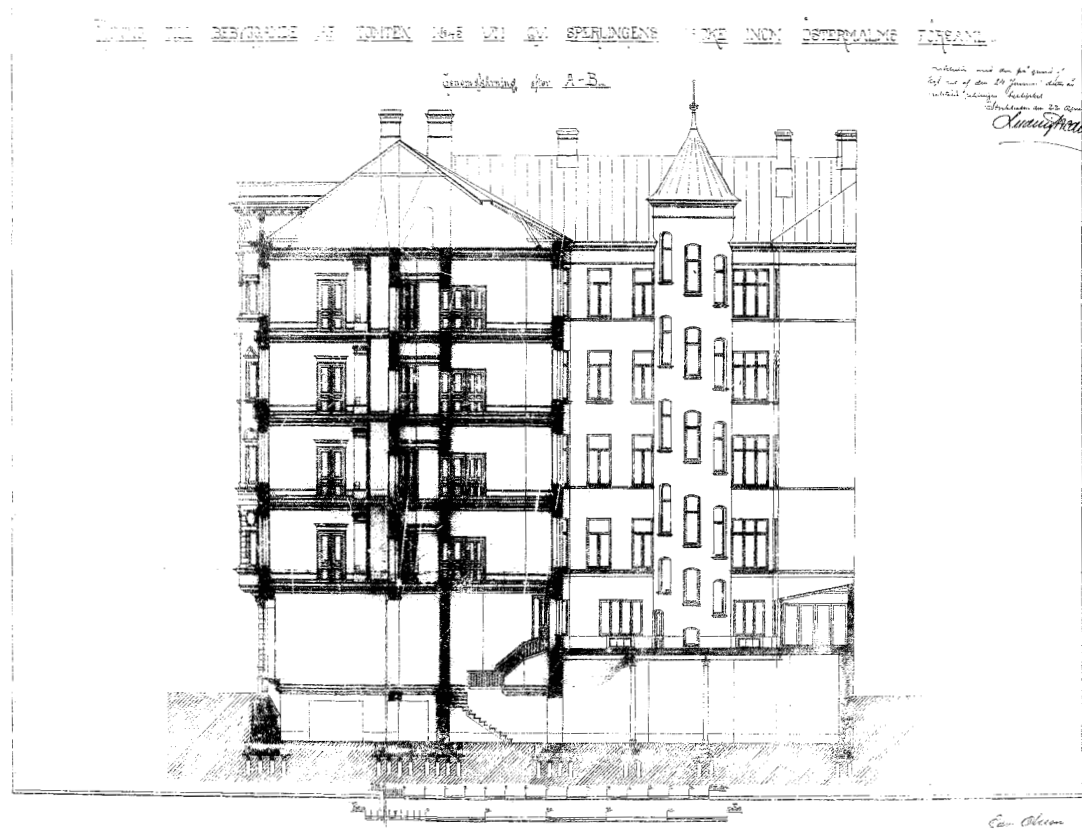
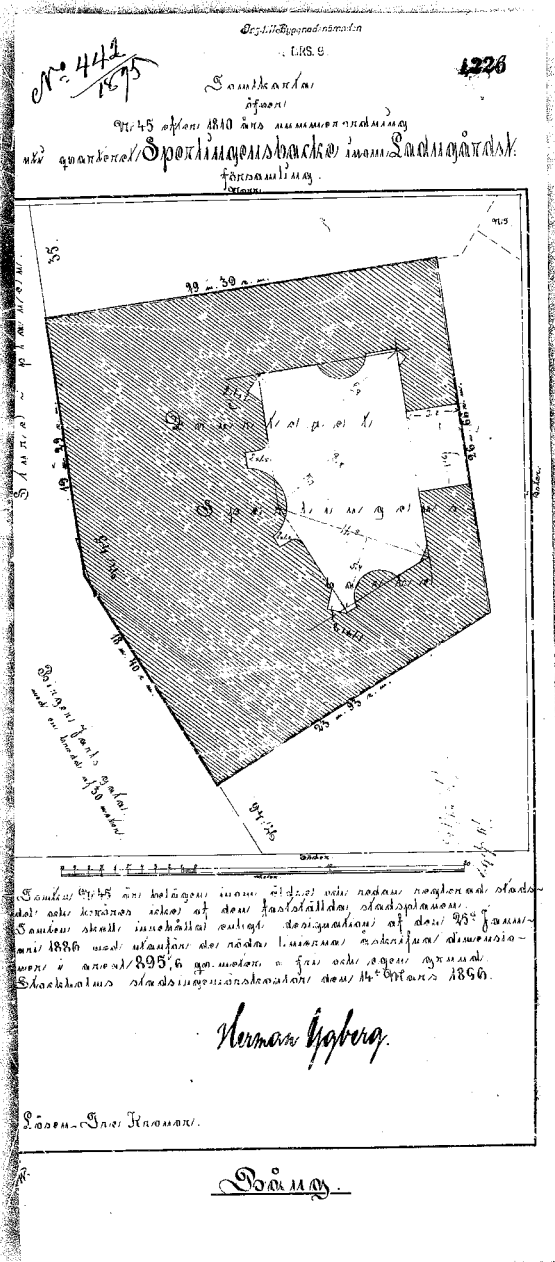
Gatusfasaden gestaltades med drag från nyrenässansen och nybarocken. De två nedersta våningarna fick en kraftig rusticering. Bottenvåningen fick breda, välvda öppningar där sex butiker kunde inrymmas, tre på var sida om byggnadens mittlinje där entréportiken placerades. Två genomgående burspråk ordnades på var sida om fasadens mittlinje. Fönsteröppningarna markerades av starkt profilerade segmentsbågar, kornischer eller frontoner. Symmetrin, våningsindelningen och användandet av ornament var utmärkande för nyrenässansen.

Takfoten markerades inte bara av en profilerad kransgesims utan även en balustrad. Burspråken kröntes av en kornisch smyckad med festonger och kartuscher. Ornamentsrikedomen och formspråket drog åt nybarocken, likheter kan ses i Stockholms slott.

På innergården inrymdes utedass i en byggnad som gränsade mot grannfastigheten. Innergårdens fasader utformades helt utan dekorativa inslag utöver enkla profilerade gördel- och kransgesimser. Lanterniner gav ljus till källarlokalerna under gården.

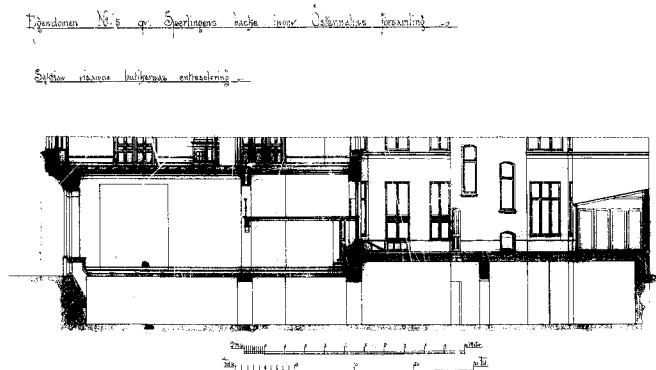
Gatusfasaden så som den tedde sig vid uppförandet 1897. Observera den för nyrenässansen så viktiga symmetrin. Ur SBK:s arkiv.

Ovan: Sektionsritning av fastigheten där innergårdens fasader redovisas. Ur SBK:s arkiv.

Längst till vänster: Tomtkarta över fastigheten daterad 1895.

Till vänster: Sektion föreställande bottenvåningens entresolering.

Inre funktioner och utformning

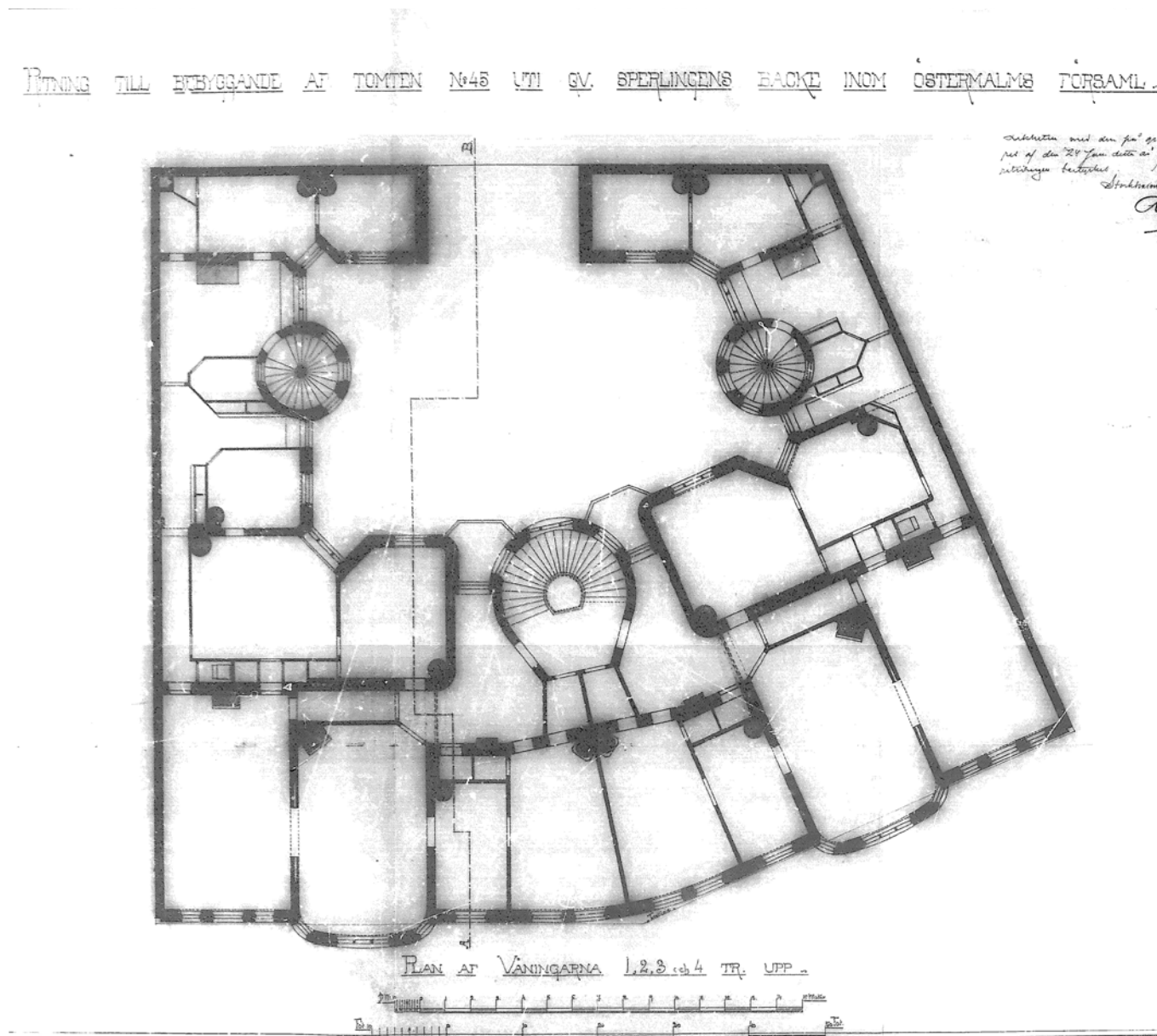
Byggnaden uppfördes som bostadshus med affärsverksamhet i bottenvåningen och bostäder på de övre våningarna. I källaren ordnades förrådsutrymmen, dels till de boende, dels till butiksägarna. Källaren nåddes via de två trapphusen på innergården samt ett antal mindre interntroppor i butikerna.

På bottenvåningen anordnades, som tidigare nämnts, butikslokaler. Sammanlagt tre mindre lokaler på var sida om byggnadens huvudentré. Samtliga butiker hade egna entréer via de välvda muröppningarna. I utrymmena bakom butikerna, i byggnadens inre, ordnades lager för verksamheterna. Via trappor på var sida om huvudtrapphuset nåddes innergården.

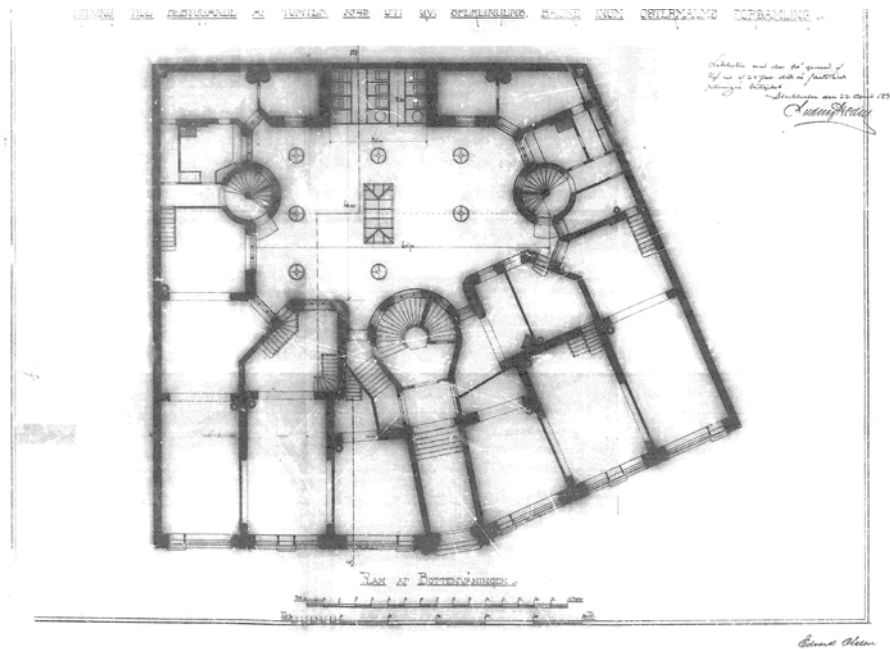
Byggnadens övre våningar bestod uteslutande av bostadslägenheter. På var sida om huvudtrapphuset låg två väl tilltagna paradvägenheter mot Stureplan och Birger Jarlsgatan. I byggnadens två gårdshus låg två mindre, enklare lägenheter.

Lägenheterna i byggnaden inreddes efter den tidens ideal. Rummen i de inre delarna fick en något enklare fast inredning medan de representativa rummen mot gatan och gården fick en mer påkostad gestaltning. Kakelugnar och öppna spisar placerades i så gott som alla rum, en nödvändighet för att få ett någorlunda inomhusklimat i bostäderna vid den här tiden.

Byggnadens vindsvåning var vid uppförandet helt oinredd.

Planritning av våningarna 1, 2, 3 och 4 som bifogades till bygglovshandlingarna 1896. Ur SBK:s arkiv.

Överst till vänster: Byggnadens bottenvåning vid uppförandet 1896. Ritning signerad Edward Ohlsson, ur SBK:s arkiv.

Ovan: Interiörbild från en av salarna mot Stureplan. Ur Stockholms Stadsmuseums inventering av fastigheten 1973.

Till vänster: Interiörbild föreställande en av våningsplanens vestibuler. Kakelugnen med spegeln påträffades vid nu utförd inventering på plan 2. Fotografi från Stockholms Stadsmuseums inventering av fastigheten 1973.

Kv. Sperlingens backe 45, Stockholm
Antikvarisk förundersökning

Ombyggnadshistorik (bygglov)

1897 - Byggnaden färdigställs och genomgår slutbesiktning.

1902 - Ändr. källare bottenvåning.

1908 - Ändr bottenvåning.

1925 - Ändr källare bottenvåning fasad. Innergården byggdes över. De undre våningarna anpassades för bankverksamhet.

1932 - Ändr 1 tr 2 tr.

1934 - Ändr källare entresolvåning bottenvåning - 4 tr fasad.

1944 - Ändr bottenvåning 1 tr.

1946 - Ändr källare bottenvåning hiss.

1956 - Ändr fasad bottenvåning.

1957 - Ändr vind.

1958 - Ändr vind samt en större fasadrenovering. Gatuhusets fasad hyllas.

1963 - Brandmursgenombrott, vån 1

1964 - Ändr bottenvåning.

1973 - Fasaden omputsades.

1989 - Ombyggnad av restauranglokal i bottenvåningen, nytt varuintag i källaren samt ny hiss mm.

1989 - Murgenombrott till Sperlingens Backe 62.

1991 - Förhandsbesked: tillb. och inredning av vind med kontor. Tillstyrktes ej, stred mot plan.

1991 - Ombyggnad av lokal i bottenvåningen till servering.

1991 - Utvidgning av befintligt hål i bärande vägg, plan 2

1992 - Byte av dörrparti i bottenvåning.

1994 - Renovering av gatu- och gårdsfasader samt omfärgning. Ändring av entré och fasadpelare på bottenvåning.

1995 - Omb. för hyresgäst Anpassning vån 2-4

1999 - Yttre ändring av gatufasaden, nytt entréparti mot restaurangen Sandys.

Kv. Sperlingens backe 45, Stockholm
Antikvarisk förundersökning

Beskrivning av fasadombyggnaden utförd 1958. Ritning ur SBK:s arkiv.

2007 - Inredning av vind till kontor, nya takfönster, takkupor och takaltaner, påbyggnad för hissmaskinrum.

2010 - Yttre ändring av gatufasaden, ny entrédörr.

Bevarandestatus

Exteriör

Byggnadens fasad mot Stureplan har förändrats i omgångar och är sedan den senaste omputsningen under 1990-talet kraftigt förenklad. Fönsterlägen i de övre våningarna är dock de samma. Den ornamentsrika gestaltningen från 1890-talet revs redan under 1950-talet då den ersattes med en stiliserad tolkning av den ursprungliga fasaden. Butiksentréer och huvudentrén är även de förändrade och moderniserade. Porten i sig är nytillverkad i äldre stil. Fönsterkarmarna mot gatan är ursprungliga med snidade detaljer, bland annat halvkolonner längs mittposten. Fönsterbågarna är utbytta.

Det kopparklädda skärmtaket härrör med stor sannolikhet från fasadombyggnaden 1958. Vid samma ombyggnad tillkom fasadens balkongdörrsöppningar.

Innergårdens fasader bevarar sin slätputsade karaktär, befintlig färgsättning är från 1990-talet. Gården är sedan 1920-talet överbyggd i ett plan men väl bevarad i övrigt, dess ursprungliga struktur är tydligt avläsbar. Fönsterkarmarna utåt gården är liksom i gatufasaden ursprungliga med snidade detaljer, bland annat halvkolonner längs mittposten. Fönsterbågarna är utbytta.

Även taklandskapet är förändrat då gatuhuset påbyggs vilket medfört att det balustradräcke som tidigare krönte byggnaden idag ersatts av en byggnadskropp samt takkupor klädda i svart takplåt.

Ovan: Fastigheten sedd ifrån Stureplan.

Till vänster: Huvudentréns nytillverkade portparti.

Ovan till vänster: Fastigheten sedd ifrån Stureplan.

Kv. Sperlingens backe 45, Stockholm
Antikvarisk förundersökning

Till vänster: Fastighetens innergård där trapphusets fönster syns mitt i bild.

I mitten: Fastighetens innergård.

Ovan: Ett av innergårdens fönsterpartier med ursprunglig karm.

Interiör

Fastighetens interiörer präglas av den kontorisering som skett under senare år. Mycket av den ursprungliga planlösningen går dock fortfarande att tyda i de övre våningarna, bostadslägenheternas rumssammanhang är tydligt läsbara.

Bottenvåningen domineras av butiksyta, dels för SEB:s bankverksamhet, dels för diverse småbutiker och caféer. Portgångens karaktär med marmorerade väggfält, pilastrar och schackrutemönstrat marmorgolv har återställts vid en nyligen utförd renovering. Inget av den ursprungliga fasta inredningen är återstår på denna våning utöver trapphus och murverk.

De övre våningarna bevarar i stor utsträckning snickerier i form av smygpanel i dörr- och fönsteröppningar, profilerade fönster- och dörrromfattningar med skurkloss, golvlister och ett antal fönsterbänkar. I vissa, tidigare representativa rum, påträffades sockelpanel eller bröstningpanel. Ett antal rum, främst i gatuhuset, bevarar sina golv, då antingen brädgolv av furu eller ekparkett lagd i stjärnmönster. Flera spegeldörrar med helfranska fyllningar i originalutförande med undantag för trycken och nyckelskyltar. Majoriteten av dörrarna kröntes av överstycken. Bevarad skåpsinredning påträffades i två av de forna serveringsgångarna i fastighetens norra del. Tak prydda av profilerade stucklistor, kassetter eller målade fält.

I våningarna påträffades flera bevarade kakelugnar och öppna spisar, vissa mycket ornamentsrika och skulpturala. En av dem var vit med dekor i form av krus och rankor i pastell och guld. Spiselkrans med en spegel ovanför. Kakelugnen kröntes av en klassiskt utformad tempelgavel.

Huvudtrapphuset är väl bevarat. Hissen har bytts mot en modern variant men hissburén i svartmålat smidesjärn är kvar, det är smyckat med smidda blomkronor och bladverk. Trappan i vit marmor har slitits med åren och planstegen uppvisar en vacker patina. Profilhyvlad handledare i lackerat trä med ursprungliga fästen. Polykroma fönster ut mot innergården i geometriska mönster. Vilplanen belagda med marmormosaikgolv i svart, vitt och rött. Snickerierna är bevarade liksom ett antal spegeldörrar, vissa är utbytta mot gabondörrar. Entréerna kröns av klassicistiskt utformade överstycken. Taket pryds av profilerade taklister med tandsnitt, konsoler i form av voluter och rosetter.

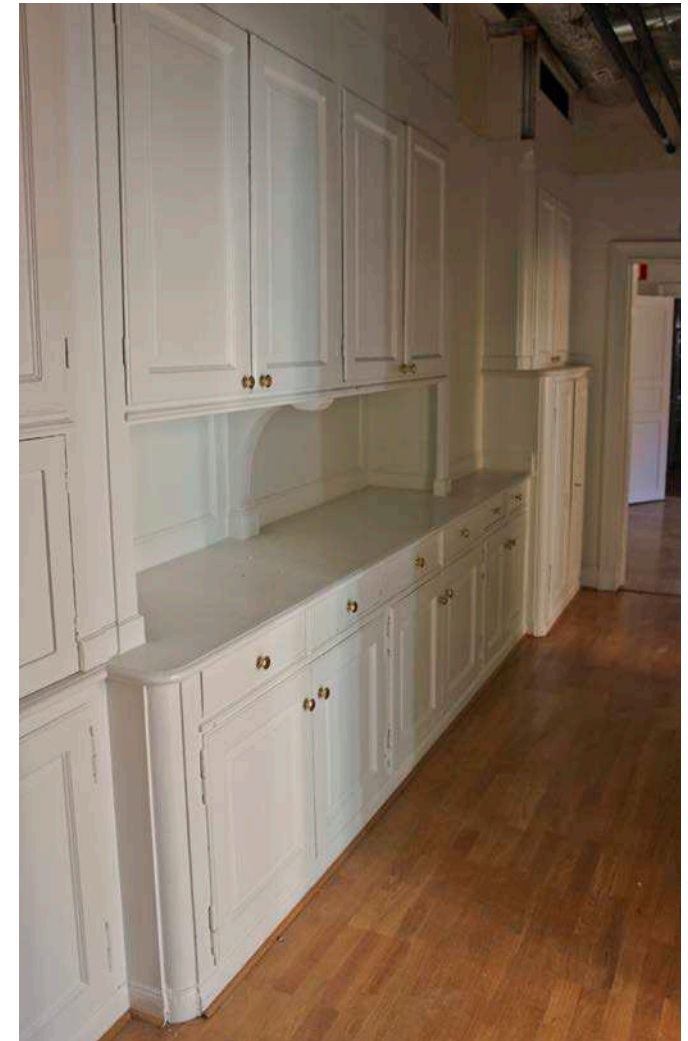
Det södra och norra trapphuset användes ursprungligen av tjänstefolket för att direkt nå lägenheternas kök och har därför en enklare utformning. Även dessa är idag väl bevarade med plansteg av kalksten, hyvlade handledare med snidade ändstycken och enkla fästen. Fönsterpartierna mot innergården är utbytta. In mot lägenheterna bevaras flera spegeldörrar med halvfranska fyllningar. Snickerier längs väggarna är original.

Vinden, som kontoriserades så sent som 2007, uppvisar exponerade takbjälkar samt byggnadens tjocka murverk och murstockar.

Ovan till vänster: Ursprungligt dörrparti med parspegeldörr med helfranska fyllningar och överstycke på våning 2.

Till vänster: Detalj av stjärnmönstrad ekparkett på våning 3.

Överst till vänster: Stucktak med profilerade lister och rosetter på våning 3.

Överst i mitten: Stucktak med kassetter på våning 3.

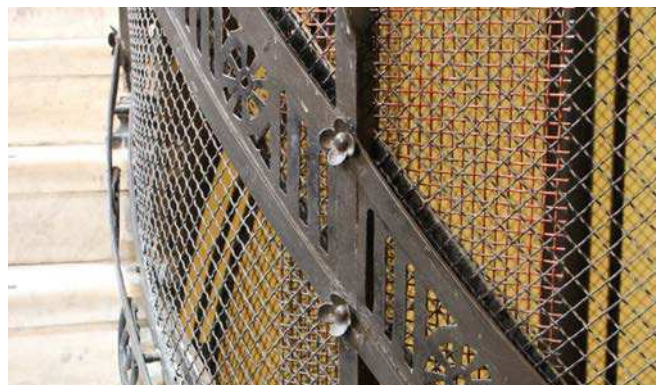
Ovan: Ursprunglig skåpsinredning i före detta serveringsgång på plan 3. Beslagen är utbytta.

Till vänster: En av salongerna på plan 4 mot Birger Jarlsgatan under pågående renovering.

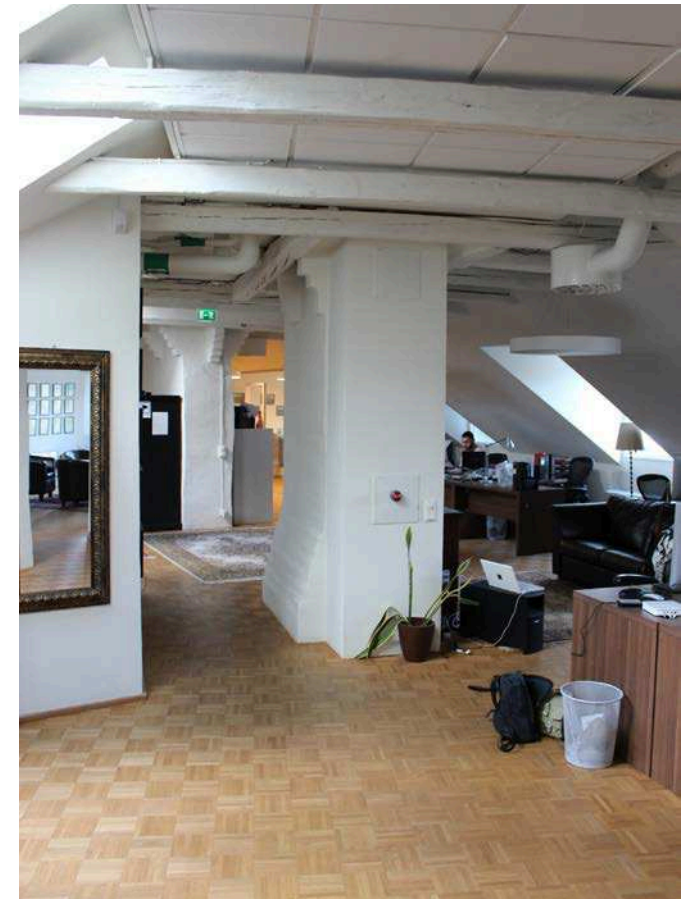
Kv. Sperlingens backe 45, Stockholm
Antikvarisk förundersökning

Ovan: Det västra trapphuset. Notera de vackert nedslitna planstegen.
 Till höger i mitten: Dörrparti in mot lägenheterna med överstycke.
 Nere i mitten: Detalj av hissburen i det västra trapphuset.
 Längst till höger: Handledare med fästen och plansteg av kalksten i det södra trapphuset.
 Nere till höger: Mosaikgolv av marmor på vilplan i det västra trapphuset.

Kv. Sperlingens backe 45, Stockholm
 Antikvarisk förundersökning

Ovan längst till vänster: Bevarad kakelugn på plan 2.

Ovan i mitten: Bevarad kakelugn på plan 2.

Ovan: Vindsvåningen är idag inredd som moderna kontorslokaler med exponerade takstolar och murstockar.

Längst till vänster: Äldre färgsättning som påträffades under demonterat innertak. Skulle kunna fungera som inspiration vid framtida renoveringar.

Till vänster: Ursprunglig stjärnparkett skymtar under limresterna. Flera ursprungliga ytskikt kan antas vara bevarade under senare tillkomna ytor.

Kv. Sperlingens backe 45, Stockholm
Antikvarisk förundersökning

Kulturhistoriskt värde

Metodbeskrivning

Nedan redovisas en analys av fastighetens kulturhistoriska värde. Analysen utgår från en arbetsmodell för värdering som presenteras i boken Kulturhistorisk värdering av bebyggelse av Axel Unnerbäck (Riksantikvarieämbetet 2002). I analysen har begreppet kulturhistoriskt värde delats upp i kategorierna dokumentvärden och upplevelsevärden. Dokumentvärden avser den information en byggnad kan förmedla från t. ex. samhällshistorisk och arkitekturhistorisk synpunkt. Upplevelsevärden avser miljöskapande, arkitektoniska och estetiska kvaliteter.

Dokumentvärden

Kvarteret Sperlingens backe ligger i gränzonen mellan två rutnätsstrukturer som etablerades i samband med en reglering på 1640-talet. Grev Turegatan och Humlegårdsgatan fick sin nuvarande sträckning under denna period. Utöver denna äldre struktur som vittnar om 1600-talets stora reglerings- och utbyggnadssatsning representerar kvarteret framför allt det sena 1800-talets stadsbyggande. Karakteristiskt för denna period är breda, trädplanterade huvudgator (Birger Jarlsgatan och Sturegatan) med öppna platsbildningar (Stureplan) och en tät, enhetlig och påkostad stenstadsbebyggelse. Övriga gator (Grev Turegatan och Humlegårdsgatan) är smalare och med en enklare, mindre påkostad bebyggelse.

Det är en med avseende på struktur, material och höjd/skala relativt enhetlig bebyggelse som präglas av 1870-talets juridiska reglering av byggandet (1874 års nationella byggnadsstadga och Stockholms lokala byggnadsordning från 1876).

Ur riksintressesynvinkel är det framför allt kvarterets funktion som källa till kunskap om 1800-talets stadsbyggande och som källa till upplevelse av den täta och enhetliga stenstadsbebyggelsen som karakteriserar detta skede. Kvarteret utgör också en central del i stadsmiljön kring Stureplan, Birger Jarlsgatan och Sturegatan. Med tiden har även handeln fått en allt större betydelse inom kvarteret vilket manifesteras genom uppförandet av Sturegallerian på 1980-talet.

Fastigheten i sig besitter ett visst *arkitekturhistoriskt värde*. Dels som representant för stenstadens framväxt och som en byggnad ritad av de välkända arkitekterna Salin och Lindberg. Byggnadens fasad har genom ombyggnader förvanskats men nyrenässansens symmetri går fortfarande att tyda i de bevarade fönsterlägena. Uppdelningen med butiksverksamhet i bottenvåningen och bostäder i de övre våningarna berättar om en funktionsblandning i stadsbebyggelsen, en historia som falnar något då våningarna numera helt kontoriserats.

Fastighetens roll i stenstaden ger den också ett *samhällshistoriskt värde* som berättar om hur Stockholms bostadsbebyggelse växte och om hur Östermalm kom att inordnas i Stockholms reglerade byggnadsbestånd. Detta blir tydligt när fastighetens höjd och proportioner betraktas.

Byggnadens bostadslägenheter bär på ett *socialhistoriskt värde*. Parادلägenheterna mot Stureplan och Birger Jarlsgatan speglar borgarsamhällets representativa, väl tilltagna bostäder med påkostade inredningar. Tjänstefolket fick tillträde till lägenheterna via skilda trapphus i direkt förbindelse med kök och serveringsgångar i de inre delarna av huset. Köks-trapphuset var också det enda som stod i förbindelse med källarvåningen för enkel tillgång till förvaringsutrymmen och skafferier.

Autenticiteten hos interiörerna är att betrakta som påtaglig trots sentida kontoriseringar. Lokalernas tidigare funktion som bostäder är läsbar. Exteriören, både den yttre och de inåt gårdarna, har förvanskats genom fasadombyggnader och omfärgningar och är inte att betrakta som värdefull ur en kulturhistorisk synpunkt. Med undantag för ursprungliga fönsterlägen.

Upplevelsevärden

Byggnaden besitter *miljöskapande värden* då den utgör en fond mot Stureplan och är, trots sin förvanskade fasad, en komponent i den enhetliga bebyggelsen runt Stureplan. Den bidrar till platsens karaktär och är viktig för stadsdelens taklandskap med sitt bevarade takfall och innergårdens bibehållna form.

Värdebärande byggnadsdelar och detaljer

Exteriör

- Fastighetens putsade karaktär.
- Ursprungliga fönsterlägen.
- Taklandskapet.
- Byggnadens höjd och proportioner.
- Innergårdens form och struktur.

Interiör

- Ursprungliga stommar och vägglägen.
- Bevarade snickerier.
- Bevarad stuckatur och putsdekor.
- Ursprungliga fönster- och dörrpartier.
- Planlösningen med representativa rum mot gatan eller gården och mindre, funktionella rum inåt lägenheten.
- Huvudtrapphuset samt de båda mindre kökstrapphusen.
- Öppna spisar och kakelugnar.

På de planritningar som följer efter detta kapitel är de kulturhistoriskt värdefulla detaljerna markerade. Rött visar organiskt material så som trä, i det här fallet exempelvis snickerier och smygpaneler. Blått står för oorganiskt material så som sten och tegel, i det här fallet till exempel ursprungliga vägglägen, detaljer i gips eller stuckatur. Grönt markerar metall, vilket kan avse utsmyckningar eller hissar. Till höger om planritningen återfinns en beskrivning av de kulturhistoriskt värdefulla detaljerna specifika för våningen. Överkryssade utrymmen har ej inventerats.

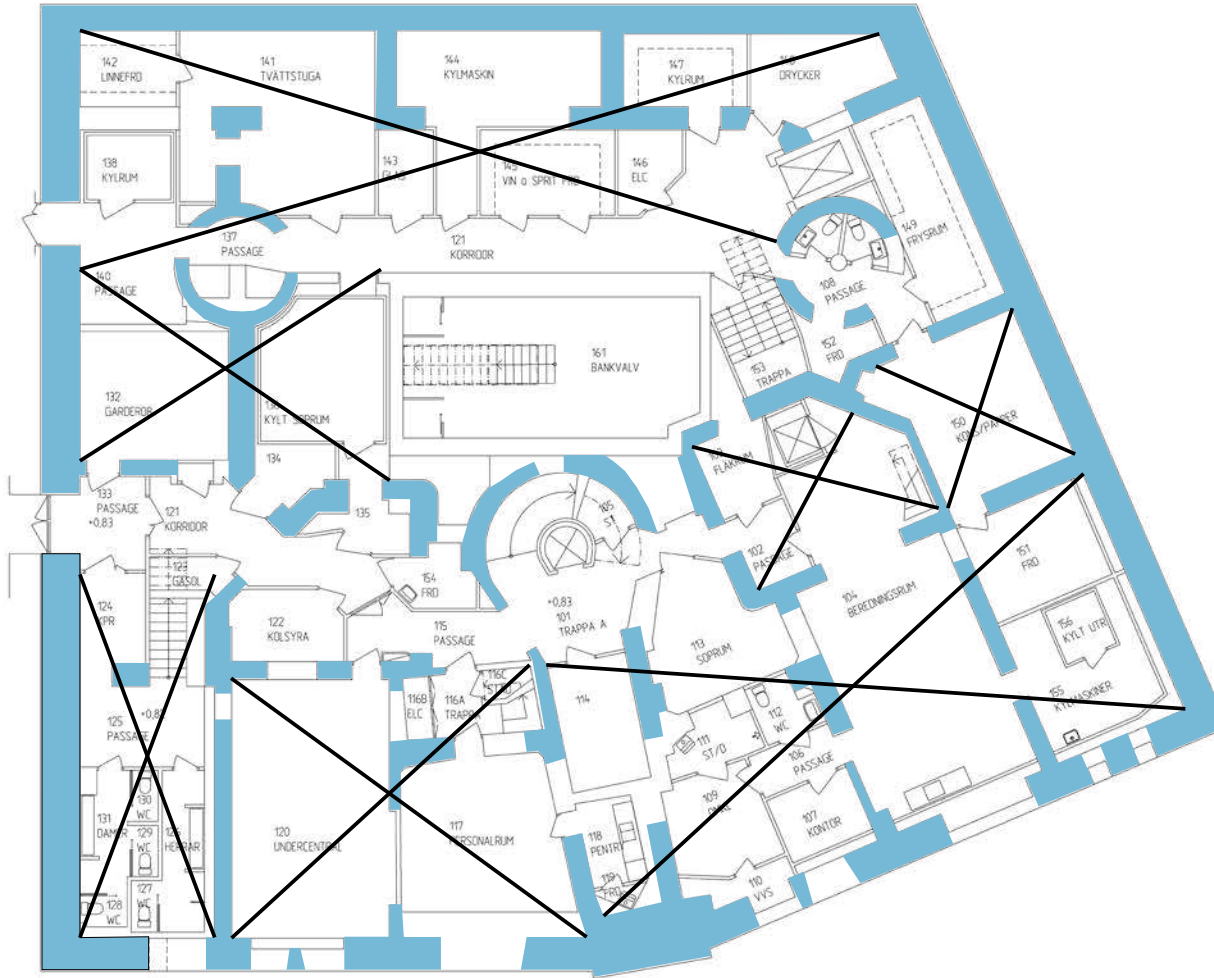

Detalj av stucktak och dörrparti. Fotografi från Stockholms Stadsmuseums inventering av byggnaden 1973.

Kulturhistoriskt värdefulla delar och detaljer

Källarvåning

Källaren är delvis förändrad sedan uppförandet av fastigheten. Våningsplanet huserar numera bankens depositionsvalv, förrådslokaler för hyresgästerna och livsmedelsförvaring för restaurangen Sturehof i fastigheten intill.

Kulturhistoriskt värdefulla delar och detaljer

Röd - Organiskt material så som trä

Blå - Oorganiskt material så som sten

Grön - Metall

Kv. Sperlingens backe 45, Stockholm
Antikvarisk förundersökning

Bottenvåning

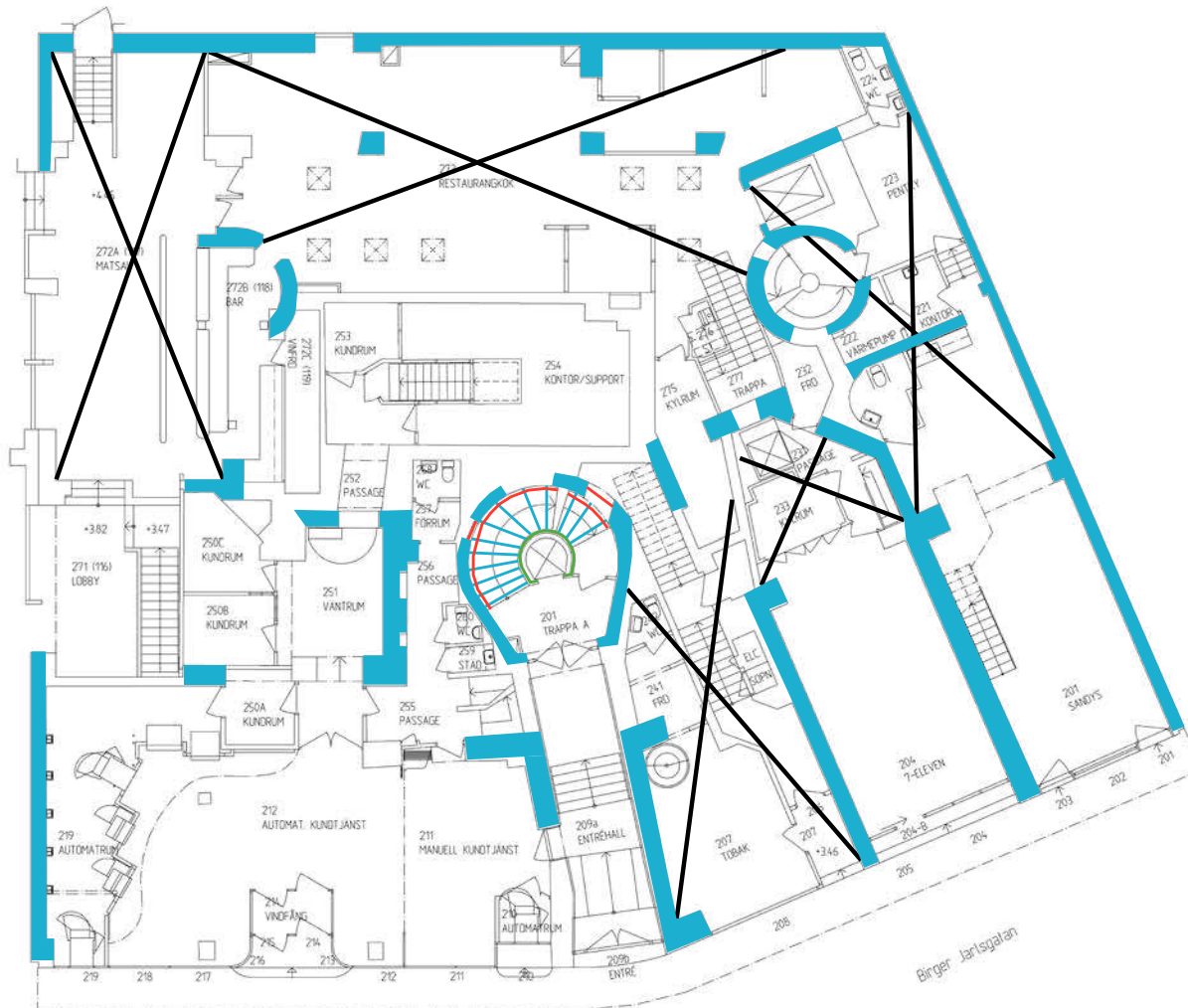
Bottenvåningen har genomgått kraftiga ombyggnader genom åren. Bankens lokaler tar upp hela den norra delen av byggnaden. Några av butikslokalerna i den södra delen av huset bevarar sin storlek. Vid inventeringen påträffades inga ursprungliga detaljer i lokalerna, varken i gathuset eller gårdshuset.

Huvudentrén portgång har, som tidigare nämnts, nyligen renoverats i historisk stil med marmorerade pilastrar och väggfält samt nya marmorgolv.

Det västra trapphuset är väl bevarat. Hissen har bytts mot en modern variant men hissaren i svartmålat smidesjärn är kvar. Trappa med plansteg och sättsteg i vit marmor. Profilverad handledare i lackerat trä med ursprungliga fästen. Flerfärgade fönster ut mot innergården i geometriska mönster. Vållplanen belagda med marmormosaikgolv i svart, vitt och rött.

Det södra och norra trapphuset kunde tidigare nås från bottenvåningen via innergården vilket omöjliggjordes då banklokalerna inreddes.

Bankvalvets fasta inredning skulle kunna vara ursprunglig och har påkostad inredning med äkta material.

Kulturhistoriskt värdefulla delar och detaljer

Röd - Organiskt material så som trä

Blå - Organiskt material så som sten

Grön - Metall

Stureplan 2

Kv. Sperlingens backe 45, Stockholm
Antikvarisk förundersökning

Kulturhistoriskt värdefulla delar och detaljer

Röd - Organiskt material så som trä

Blå - Oorganiskt material så som sten

Grön - Metall

Våning 1

Våningsplanet är idag nyttjat som kontor där banken huserar i våningens norra halva medan en annan hyresgäst hyr den södra halvan. Planlösningen är delvis intakt, flera delar av våningsplanet har byggts inför hyresgästanpassningar genom åren. Strukturen med väl tilltagna lägenheter där rummen ligger i fil är fortfarande läsbar i våningsplanets södra hälft.

Den södra halvan bevarar ursprungliga snickerier i relativt stor utsträckning med smygpanel i fönster- och dörröppningar, en del golvlister och ett antal spegeldörrar med helfranska fyllningar. Två rum bevarar sina golv, hallen med ett brädgolv och en sal med stjärnparkett. Två av salarna mot Birger Jarlsgatan har tak dekorerade med stuckatur i form av profilerade listverk eller kassetter.

Den norra halvan upplevs som mer ombyggd och bevarar endast snickerier i anslutning till fönstren och ett mindre antal dörrar.

Huvudtrapphusets vilplanen belagda med marmormosaikgolv i svart, vitt och rött. Bevarade snickerier längs väggarna. Ursprungliga spegeldörrar in mot lägenheterna med helfranska fyllningar. Entréerna kröns av klassicistiskt utformade överstycken. Taket pryds av profilerade taklister med tandsnitt, konsoler i form av voluter och rosetter.

Det södra trapphuset är till stor del bevarat i sin enkelhet med plansteg av kalksten, hyvlade handledare med snidade ändstycken och enkla fästen. Fönsterpartierna mot innergården är utbytta. På denna våning har dörrarna in mot lägenheterna bytts ut. Det norra trapphuset var vid inventeringstillfället ej tillgängligt men ska enligt uppgift ha liknande bevarandegrad som det södra.

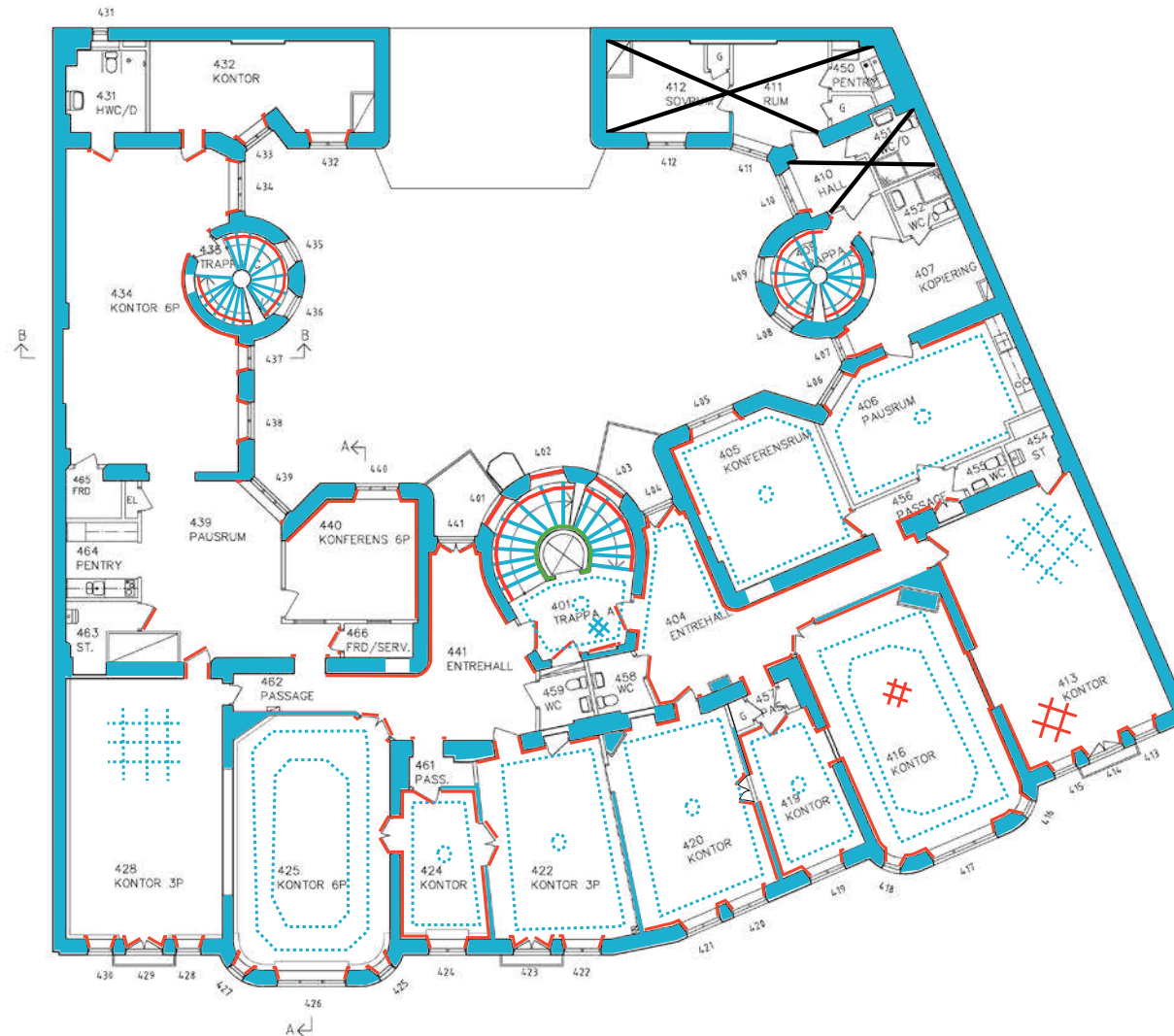
Våning 2

Liksom första våningen är den andra våningen kontoriserad och därför i viss mån anpassad för sin nya funktion. Den bevarar dock ursprungliga detaljer i en större utsträckning. Planlösningen är väl bevarad.

Gällande kulturhistoriskt värdefulla detaljer så är de av samma slag som första våningen.

Trapphusen även de lika första våningen. Det södra trapphuset bevarar på denna våning sina ursprungliga spegeldörrar in mot lägenheterna.

Vid inventeringen påträffades tre förmodade ursprungliga kakelugnar på våningsplanet.

Kulturhistoriskt värdefulla delar och detaljer

Röd - Organiskt material så som trä

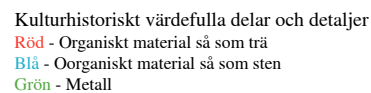
Blå - Oorganiskt material så som sten

Grön - Metall

Liksom föregående våningar så är tredje våningen kontoriserad. Hela våningsplanet var vid inventeringstillfället outhyrda och under renovering. Flera innertak som skulle ha täckt de ursprungliga takdetaljerna var nedmonterade vilket expanderade dessa för dokumentation.

Liknande bevarandegrad som andra våningen. I våningens norra hälft påträffades ursprunglig skåpsinredning i vad som tidigare varit serveringsgång.

Trapphusen lika första våningen. Det södra trapphuset har på denna våning sina ursprungliga spegeldörrar in mot lägenheterna.

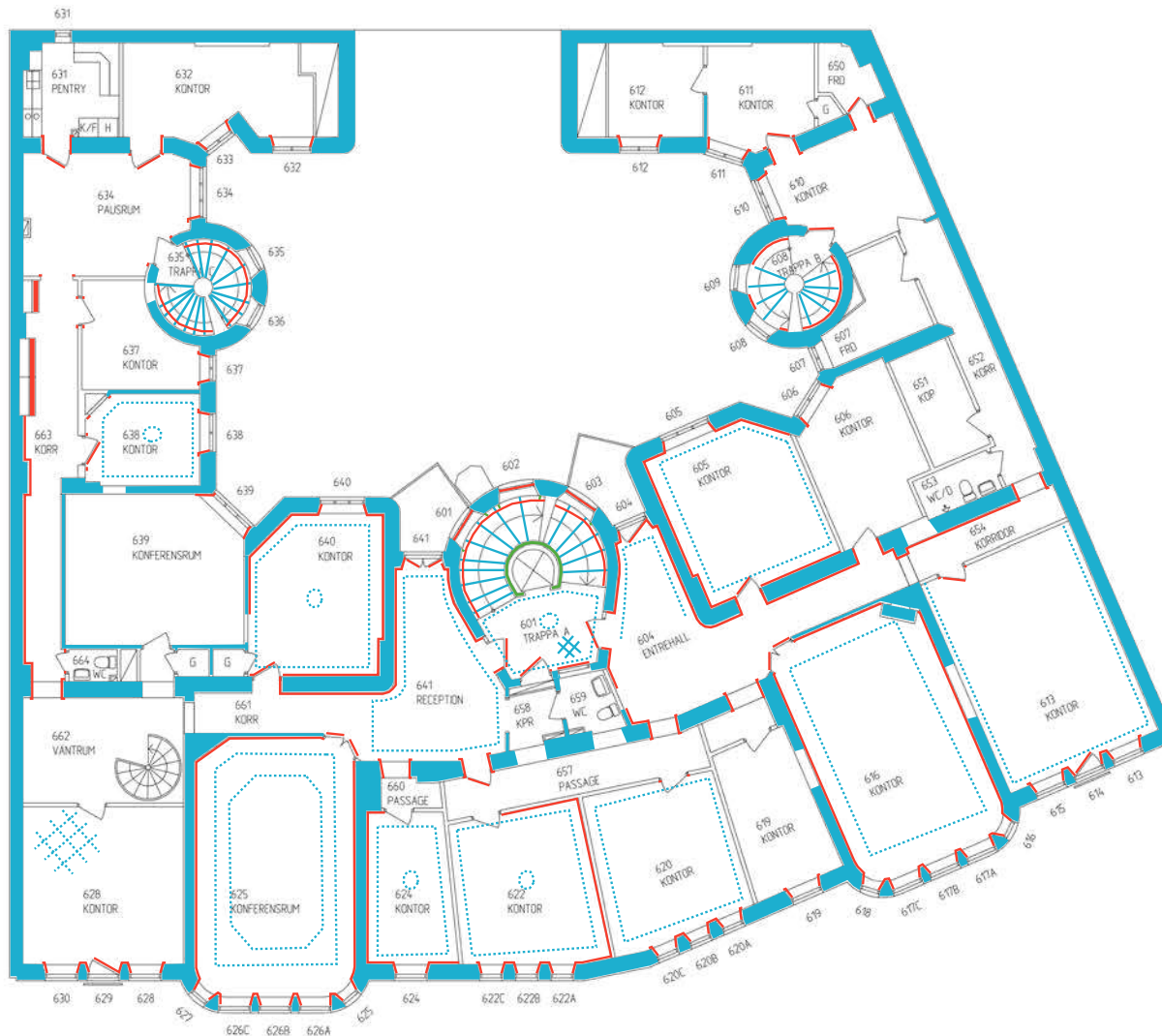
Våning 4

Även den fjärde våningen fungerar idag som kontorslokaler. Bevarandegraden på påminner om våningarna under.

Planlösningen är väl bevarad.

Bevarar ursprungliga detaljer i liknande utsträckning som tredje våningen. Även här påträffades ursprunglig skåpsinredning i den forna serveringsgången.

Trapphusen lika första våningen.

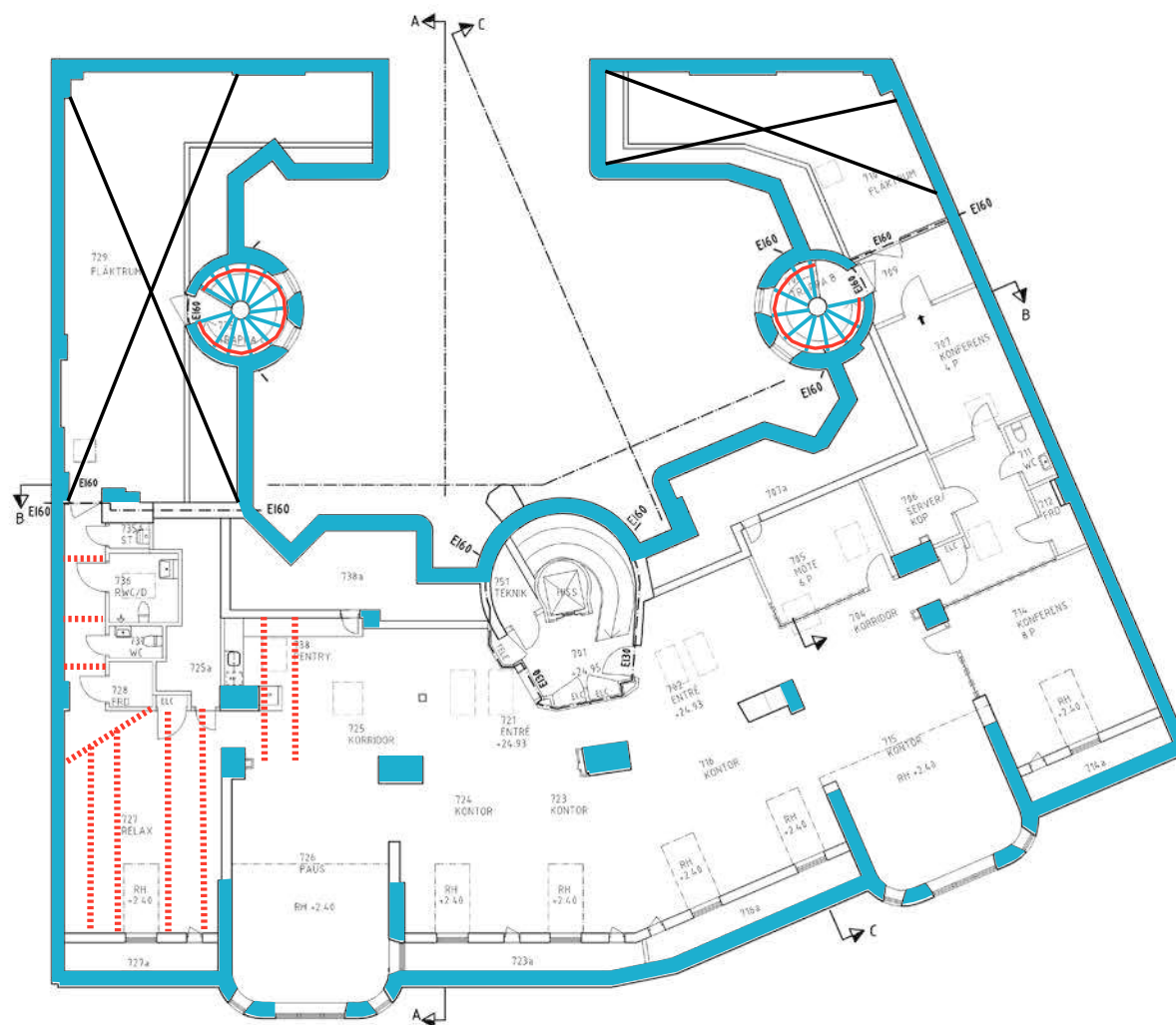

Kulturhistoriskt värdefulla delar och detaljer

Röd - Organiskt material så som trä

Blå - Oorganiskt material så som sten

Grön - Metall

Kulturhistoriskt värdefulla delar och detaljer

Röd - Organiskt material så som trä

Blå - Oorganiskt material så som sten

Grön - Metall

Vindsvåning

Vindsvåningen kontoriserades först under 2000-talet och saknar därför ursprungliga detaljer utöver den exponerade och idag vitmålade takkonstruktionen. Byggnadens tjocka tegelmurar och murstockar adderar till känslan av ålderdomlighet i ett annars helt modernt kontorslandskap.

Takkonstruktionen markeras endast schematiskt på ritningen.

Källförteckning

Arkiv

Stockholms stad, Stadsbyggnadsnämnds arkiv (BNA) - bygglovsritningar och byggnadshandlingar

Stockholms Stadsmuseum (SSM) - fotografier mm.

Riksarkivet - fotografier

Tryckta källor och litteratur

Andersson, Karin & Hildebrand, Agneta (1988). *Byggnads-
arkeologisk undersökning: det murade huset*. 2., rev. uppl.
Stockholm: Informationsenheten, Riksantikvarieämbetet.

Unnerbäck, R. Axel (2002). *Kulturhistorisk värdering av be-
byggelse*. 1. [uppl.] Stockholm: Riksantikvarieämbetets förl.